

הכנסת העשרים וחמש

יוזמת: חברת הכנסת לימור סון הר מלך

3182/25/פ

הצעת חוק להנצחת זכרם של הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו, התשפ"ג-2023

פרק א' – מטרת החוק

1. מטרה מטרתו של חוק זה להקים מרכז שינציח לדורות את פועלם ומורשתם התורנית והלאומית של הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו.

פרק ב' – פרשנות

2. הגדרות בחוק זה –

"הארכיון" – ארכיון המרכז שהוקם לפי סעיף 29;

"הגנז", "הגנזך", "חומר ארכיוני", "מוסד ממוסדות המדינה" – כהגדרתם בחוק הארכיונים;

"הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו" – הרבנים הראשיים לישראל, הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא והרב מרדכי אליהו;

"חוק הארכיונים" – חוק הארכיונים, התשט"ו-1955¹;

"המוזיאון" – המוזיאון שהוקם לפי סעיף 32;

"המועצה להשכלה גבוהה", "מוסד מוכר" – כמשמעותם בחוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958²;

"המכון" – המכון למחקר על שם הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו שהוקם לפי סעיף 22;

"המרכז" – מרכז למורשת הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו;

¹ ס"ח התשט"ו, עמ' 14.
² ס"ח התשי"ח, עמ' 191.

"השר" – שר המורשת.

פרק ג' – המוסדות

3. הקמת המרכז
מוקם בזה המרכז להנצחת זכרם של הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו;
המרכז יכלול מכון, ארכיון ומוזיאון.

סימן א' – המרכז

4. מעמד המרכז
(א) המרכז יהיה תאגידי.
(ב) המרכז יהיה גוף מבוקר כמשמעותו בחוק מבקר המדינה [נוסח משולב],
התשי"ח-1958.³
5. המועצה
(א) למרכז תהיה מועצה בת 19 חברים (בחוק זה – המועצה), שימנה השר,
ואלה חבריה:

(1) שני נציגים לפי המלצת ראש הממשלה, מבין עובדי משרדו;

(2) שלושה נציגים לפי המלצת השר, מבין עובדי משרדו;

(3) נציג לפי המלצת שר החינוך, מבין עובדי משרדו;

(4) נציג לפי המלצת השר לשירותי דת, מבין עובדי משרדו;

(5) הגנז, או עובד הגנז לפי המלצתו;

(6) חמישה אנשי הסגל האקדמי במוסדות מוכרים בארץ, בעלי
מומחיות בתחומים הנוגעים לפעילות המרכז, בהתייעצות עם המועצה
להשכלה גבוהה;

(7) שני נציגי ציבור, ובהם אנשי דת, סופרים ומשוררים;

(8) נציג מתנועת "בני עקיבא ישראל";

(9) שלושה נציגי ציבור לפי המלצת המועצה לחינוך ממלכתי דתי
כהגדרתה בסעיף 13 לחוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953.⁴

6. יושב ראש המועצה
המועצה תמנה מבין חבריה, באישור השר, את היושב ראש ואת ממלא מקומו.

7. תפקידי המועצה –
תפקידי המועצה –

³ ס"ח התשי"ח, עמ' 92.
⁴ ס"ח התשי"ג, עמ' 137.

- (1) לקבוע את מדיניותו הכללית של המרכז ;
- (2) לקבל דוחות על פעילות המרכז מהוועד המנהל ומהמנהל הכללי ;
- (3) לאשר את תקציב המרכז ואת תכנית העבודה השנתית שלו.
8. סדרי עבודת המועצה
- (א) המועצה תתכנס פעם אחת בשנה לפחות.
- (ב) יושב ראש המועצה ינהל את ישיבותיה ; הוא יזמן את ישיבות המועצה ויקבע את מועדן, מקומן וסדר יומן.
- (ג) המועצה תקבע את סדרי עבודתה ככל שלא נקבעו לפי חוק זה.
9. הוועד המנהל
- (א) השר ימנה מבין חברי המועצה ועד מנהל של שבעה חברים, שהם :
- (1) נציג השר מבין הנציגים שמונו לפי סעיף 5(א)(2) ;
- (2) נציג השר לשירותי דת שמונה לפי סעיף 5(א)(4) ;
- (3) הגנו או עובד הגנזך שמונה לפי סעיף 5(א)(5) ;
- (4) שני נציגים של הסגל האקדמי, מבין אלה שמונו לפי סעיף 5(א)(6) ;
- (5) שני נציגי ציבור, מבין אלה שמונו לפי סעיף 5(א)(9).
- (ב) הוועד המנהל ימנה מבין חבריו, באישור השר, את היושב ראש ואת ממלא מקומו.
10. תפקידי הוועד המנהל –
- (1) להתוות את קווי הפעולה של המרכז בהתאם למדיניות הכללית שקבעה המועצה ;
- (2) לאשר את תקציב המרכז שהוכן על ידי המנהל הכללי ולהביאו לאישור המועצה ;
- (3) לפקח על ביצוע קווי הפעולה של המרכז ועל תכניותיו ;
- (4) לדון בדוחות שהמבקר הפנימי של המרכז יגיש לו ולקבוע מסקנות.

11. פיזור המועצה או הוועד המנהל (א) ראה השר כי המועצה או הוועד המנהל אינם ממלאים את תפקידם באופן נאות, יודיע למועצה בהודעה בכתב שישלח ליושב ראש המועצה, כי אם בתוך מועד שיקבע לא ימלאו המועצה או הוועד המנהל, לפי העניין, את המוטל עליהם בהתאם להוראות חוק זה, כפי שפירט השר בדרישתו, יפזר את המועצה או את הוועד המנהל, לפי העניין.
- (ב) לא ימלאו המועצה או הוועד המנהל, לפי העניין, את שהוטל עליהם כאמור בסעיף קטן (א), בתוך המועד שקבע השר בהודעתו, רשאי השר להורות על פיזור המועצה או הוועד המנהל, לפי העניין.
12. כינון מועצה חדשה או ועד מנהל חדש החליט השר לפזר את המועצה או את הוועד המנהל כאמור בסעיף 11, תמונה מועצה חדשה או ועד מנהל, בדרך הקבועה בסעיף 5 או בסעיף 9, לפי העניין, בתוך שישים ימים מיום הפיזור.
13. גמול והחזר הוצאות (א) חבר הוועד המנהל שאינו עובד המדינה, עובד גוף מתוקצב או נציג של גוף שאותו הוא מייצג בוועד המנהל, זכאי לקבל מאת המרכז גמול בעבור השתתפות בישיבת הוועד המנהל לפי הוראות סעיף קטן (ג), ובלבד שאינו זכאי לקבל ממקור אחר, תמורה בעבור ההשתתפות.
- (ב) חבר הוועד המנהל שאינו זכאי לגמול לפי הוראות סעיף קטן (א), זכאי לקבל מהמרכז החזר הוצאות שהוציא לצורך השתתפות בישיבות הוועד המנהל לפי הוראות סעיף קטן (ג), ובלבד שאינו זכאי לקבל ממקור אחר החזר הוצאות.
- (ג) השר, בהסכמת שר האוצר, יקבע כללים ותנאים שלפיהם ישלם המרכז גמול או החזר הוצאות לחבר הוועד המנהל בהתאם להוראות סעיפים קטנים (א) ו-(ב) ואת שיעוריהם.
- (ד) בסעיף זה, "עובד המדינה", "עובד גוף מתוקצב" – כהגדרתם בסעיף 32 לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985.⁵
14. תקופת כהונה של חבר מועצה חבר המועצה יתמנה לתקופה של שלוש שנים וניתן לשוב ולמנותו לתקופות כהונה נוספות, ואולם חבר המועצה שהתמנה לפי הוראות סעיף 5(א)(6) או (7), יכול שימונה מחדש לתקופה אחת נוספת וניתן למנותו שוב לאחר הפסקה של שלוש שנים רצופות לפחות.
15. פקיעת כהונה והשעיה מכהונה (א) חבר המועצה יחדל לכהן לפני תום תקופת כהונתו באחת מאלה:

⁵ ס"ח התשמ"ה, עמ' 60.

- (1) הוא התפטר במסירת כתב התפטרות לשר ;
- (2) הוא הורשע בעבירה שמפאת מהותה, חומריתה או נסיבותיה אין הוא ראוי לשמש כחבר המועצה ;
- (3) הוא חדל להיות עובד המשרד הממשלתי או הגוף שאותו הוא מייצג במועצה ;
- (4) נתקיימה בו אחת הנסיבות הפוסלות אדם מהיות חבר המועצה ;
- (5) לגבי נציג ציבור – אם נתמנה להיות עובד המדינה.

(ב) הוגש כתב אישום נגד חבר המועצה בשל עבירה שמפאת מהותה, חומריתה או נסיבותיה אין הוא ראוי לשמש כחבר המועצה, רשאי השר להשעותו מכהונתו עד לסיום ההליך בעניינו, ולמנות לו ממלא מקום למשך תקופת ההשעיה, לפי הוראות סעיף 6.

העברה מכהונה 16. השר רשאי, לאחר שנועץ ביושב ראש המועצה או בוועד המנהל לפי העניין, להעביר חבר המועצה או חבר הוועד המנהל מכהונתו לפני תום תקופת כהונתו בשל אחת מאלה :

- (1) נבצר ממנו, דרך קבע, למלא את תפקידו ;
- (2) הוא נעדר משלוש ישיבות רצופות או מארבע ישיבות בתוך שנה אחת, של המועצה או הוועד המנהל, לפי העניין.

תוקף פעולות 17. קיומם של המועצה או של הוועד המנהל, סמכויותיהם ותוקף החלטותיהם לא ייפגעו מחמת שנתפנה מקומו של חבר מחבריהם או מחמת ליקוי במינוים או בהמשך כהונתם, ובלבד שרוב חברי המועצה או חברי הוועד המנהל לפי העניין, מכהנים כדין.

מנהל כללי למרכז 18. (א) המועצה, באישור השר, תמנה את המנהל הכללי של המרכז (בחוק זה – המנהל הכללי).

(ב) המנהל הכללי ימונה לתקופה של חמש שנים, ואפשר לשוב ולמנותו מחדש, באישור השר, לתקופות כהונה נוספות.

תפקידי המנהל הכללי 19. תפקידי המנהל הכללי –

- (1) ניהול המרכז – המכון, ובכלל זה המוזיאון והארכיון ;
- (2) יישום החלטות הוועד המנהל והמועצה ;

- (3) הכנת תכנית העבודה השנתית והתקציב השנתי והבאתם לאישורם של הוועד המנהל והמועצה ;
- (4) דיווח לוועד המנהל על פעילויות המרכז – המכון, ובכלל זה המוזיאון, וכן הארכיון.
20. תנאי העסקתו של המנהל הכללי ופקיעת כהונתו
- (א) הוועד המנהל, באישור השר ושר האוצר, יקבע את שכרו ותנאי העסקתו של המנהל הכללי.
- (ב) המנהל הכללי יחדל לכהן לפני תום תקופת כהונתו באחת מאלה :
- (1) הוא התפטר במסירת כתב התפטרות לשר וליושב ראש המועצה ;
- (2) המועצה החליטה על הפסקת כהונתו ברוב של שני שלישים לפחות מכלל חבריה ;
- (3) הוא הורשע בעבירה שמפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הוא ראוי לשמש כמנהל הכללי.
- (ג) הוגש כתב אישום נגד המנהל הכללי בשל עבירה שמפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הוא ראוי לשמש כמנהל הכללי, רשאי השר להשעותו מכהונתו עד לסיום ההליך בעניינו, וימונה לו ממלא מקום למשך תקופת ההשעיה, לפי הוראות סעיף 18(א).
21. מבקר פנימי
- המועצה תמנה למרכז מבקר פנימי אשר יפעל בהתאם להוראות חוק הביקורת הפנימית, התשנ"ב–1992⁶; המבקר הפנימי יגיש לוועד המנהל דוח על ממצאיו.
- סימן ב' – המכון**
22. הקמת המכון
- המרכז יקים מכון לחקר מורשת הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו ; המכון יפעל להעמקת הידע ולהעשרתו בכל הקשור למורשתם, להיסטוריה, לפעילותם הציבורית ולפעילותם התורנית.
23. פעילות המכון
- המכון יקיים פעילויות אקדמיות וחינוכיות לקידום מטרות חוק זה, לרבות קבוצות מחקר, סמינרי מחקר, הרצאות פומביות וכנסים בהשתתפות חוקרים.
24. ספרייה
- המכון יקיים ויפעיל ספריית מחקר ועיון, שתתמחה בתחומים האמורים בסעיף 22.

⁶ ס"ח תשנ"ב, ע"מ 198.

- פרסומים 25. המכון יפרסם מחקרים בתחומי פעילותו.
26. (א) הוועד המנהל, בהתייעצות עם המנהל הכללי, ימנה ועדה מדעית שתורכב משבעה חברים, שהם בעלי מעמד בתחומי המחקר וההוראה במוסדות מוכרים בארץ, ומשני נציגים של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים כמשמעותה בחוק האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, התשע"א-1961⁷; לעניין חברי הוועדה המדעית שהם בעלי מעמד במוסדות מוכרים כאמור – יהיה המינוי גם בהתייעצות עם המועצה להשכלה גבוהה.
- (ב) הוועדה המדעית תמנה מבין חבריה את יושב ראש הוועדה ואת ממלא מקומו.
- (ג) יושב ראש הוועדה ינהל את ישיבות הוועדה; הוא יזמן את ישיבותיה ויקבע את מועדן, מקומן וסדר יומן.
27. (א) הוועדה המדעית תאשר תכניות פעולה והצעות שיוגשו לה על ידי המנהל הכללי, לרבות הצעות להעסקת חוקרים ולביצוע מחקרים, בכל עניין הנוגע לפעילותו האקדמית והחינוכית של המכון.
- (ב) הוועדה המדעית תייעץ למנהל הכללי בכל עניין הנוגע לפעילותו האקדמית והחינוכית של המכון.
28. הוראות סעיפים 15 ו-16 יחולו, בשינויים המחויבים, גם על חברי הוועדה המדעית.

סימן ג' – הארכיון

29. הקמת הארכיון המרכז יקים ארכיון; הארכיון יהיה חלק מארכיון המדינה והוראות חוק הארכיונים יחולו עליו.
30. (א) הטיפול בחומר ארכיוני הנוגע ישירות לפועלם של הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו ולמורשתם שהועבר לארכיון, כאמור בסעיף קטן (ב), או שנאסף על ידי המרכז, יהיה נתון לארכיון.
- (ב) השר, לאחר התייעצות עם הגנז ועם המנהל הכללי, יקבע בתקנות את סוגי החומר הארכיוני הנמצא בארכיון המדינה או במוסד ממוסדות המדינה, אשר יועבר לארכיון.
- (ג) חומר ארכיוני כאמור בסעיף קטן (ב) יועבר לארכיון, כמקור או בהעתק, באופן שיורה הגנז.

⁷ ס"ח תשכ"א, עמ' 193.

31. ממונה על הארכיון . הממונה על הארכיון יתמנה בידי המנהל הכללי, באישור הגנז, ויקבל את ההוראות וההנחיות בתחום המקצועי מהגנז.

סימן ד' – המוזיאון

32. הקמת המוזיאון ופעילותו (א) במרכז יוקם מוזיאון להנצחה שיכלול תערוכה ומוצגים בנושא מורשתם, חייהם ומותם של הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו.

(ב) המוזיאון יהיה פתוח לציבור, יעודד ביקורים מהארץ ומהעולם ויתקיימו בו פעולות חינוך והסברה הקשורות למורשתם של הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו.

33. הוועדה החינוכית ותפקידיה (א) הוועד המנהל, בהתייעצות עם המנהל הכללי, ימנה ועדה חינוכית בת שבעה חברים שתורכב מאנשי חינוך, אנשים בעלי מומחיות בתחומים הנוגעים לפעילות המרכז, נציגי הרשות המקומית שבתחומה פועל המרכז ונציגי ציבור אחרים.

(ב) הוועדה החינוכית תבחר מבין חבריה את יושב ראש הוועדה ואת ממלא מקומו.

(ג) יושב ראש הוועדה ינהל את ישיבות הוועדה; הוא יזמין ויקבע את מועדן, מקומן וסדר יומן.

(ד) הוועדה החינוכית תייעץ למנהל הכללי לגבי פעילויות שיתקיימו במוזיאון, לרבות סוגן ותוכן.

פרק ד' – הוראות כלליות

34. ניגוד עניינים (א) לא יתמנה ולא יכהן כחבר המועצה, כחבר הוועד המנהל או כמנהל הכללי (בסעיף זה – חבר) מי שעלול להימצא, במישרין ובעקיפין, במצב של ניגוד עניינים בין תפקידו כאמור לבין עניין אישי שלו או לבין תפקיד אחר שלו.

(ב) חבר יימנע מהשתתפות בדיון ומהצבעה בישיבות אם הנושא הנדון עלול לגרום לו להימצא, במישרין או בעקיפין, במצב של ניגוד עניינים בין תפקידו לבין עניין אישי שלו או לבין תפקיד אחר שלו; חבר לא יטפל במסגרת תפקידו בנושא העלול לגרום לו להימצא במצב כאמור גם מחוץ לישיבות.

(ג) התברר לחבר כי נושא הנדון בישיבה או המטופל על ידיו עלול לגרום לו להימצא במצב של ניגוד עניינים כאמור בסעיפים קטנים (א) או (ב), יודיע על כך ליושב ראש המועצה, ליושב ראש הוועד המנהל או למנהל הכללי, לפי העניין, ויימנע מהשתתפות בישיבות באותו נושא או מטיפול בו.

(ד) לעניין סעיף זה אחת היא אם מילוי התפקיד האחר הוא בתמורה או שלא בתמורה.

(ה) בסעיף זה –

”עניין אישי” – לרבות עניין אישי של קרובו או עניין של גוף שחבר או קרובו מנהלים או עובדים אחראים בו, או עניין של גוף שיש לכל אחד מהם חלק בהון המניות שלו, בזכות לקבל רווחים, בזכות למנות מנהל או בזכות ההצבעה;

”קרוב” – בן זוג, הורה, בן, בת ובני זוגם, אח או אחות וילדיהם, גיס, גיסה, דוד, דודה, חותן, חותנת, חם, חמות, חתן, כלה, נכד או נכדה, לרבות חורג או מאומץ, וכן אדם אחר הסמוך על שולחנו של חבר.

מקרקעין 35. המדינה תעמיד לרשות המרכז מקרקעין כנדרש לצורך פעילותו, כפי שתקבע הממשלה או שר שתסמיק לכך.

מימון פעילות 36. הקמת המרכז תמומן מכספי תרומות ומתקציב המדינה כפי שיידרש להשלמת הקמתו בסכום שלא יעלה על שני מיליון שקלים; פעילות המרכז תמומן, בכפוף להוראות סעיף 37, מתקציב המדינה כפי שדרוש להוצאות קיומו, החזקתו, פיתוחו וניהול מכלול פעילויותיו וכן מתרומות ומהכנסות שיהיו למרכז.

תקציב 37. (א) המועצה תאשר את התקציב השנתי של המרכז ותגישו לשר ולשר האוצר לשם אישורם.

(ב) שנת תקציב של המרכז תהיה חופפת לשנת תקציב המדינה.

עובדי המרכז 38. תנאי עבודתם של עובדי המרכז יהיו כשל עובדי המדינה בתפקידים מקבילים, בהתאמות שיקבע השר, בהתייעצות עם המועצה ובאישור שר האוצר.

איסור העברת נכסים 39. (א) המרכז לא יהא רשאי למכור או להעביר בדרך אחרת נכס שבבעלותו, למעט נכסים שפרטים לגביהם, לרבות סוגם ושוויים, נקבעו בתקנות, אלא באישור השר.

(ב) המרכז לא יהא רשאי למשכן נכס שברשותו או להשכירו לתקופה העולה על עשר שנים, אלא באישור השר; לעניין זה, ”להשכירו לתקופה העולה על עשר שנים” – לרבות שכירות המקנה זכות לחדשה, להאריכה או שכירות לתקופה נוספת, שבהצטרפותן לתקופות השכירות הקודמות עולות יחד על עשר שנים.

(ג) המרכז לא ייטול הלוואה העולה על סכום שקבע השר בתקנות, אלא באישור השר ושר האוצר.

ביצוע ותקנות 40. השר ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו, לרבות בעניין סדרי העבודה של המועצה והוועד המנהל.

דברי הסבר

הרבנים הראשיים לישראל, הרב אברהם שפירא זצ"ל והרב מרדכי אליהו זצ"ל, הם דמויות היסטוריות שעיצבו את הרבנות הראשית, את החינוך הדתי במדינת ישראל, את תנועת הציונות הדתית ואת מדינת ישראל. הנצחת דמותם ופועלם היא צורך חינוכי לאומי ממדרגה ראשונה.

המחוקק הכיר זה מכבר בצורך זה באשר לדמויות היסטוריות מרכזיות אחרות, ובהתאם לכך נחקקו חוקים שמכוחם פועלים מרכזים חינוכיים המנציחים את פועלם של אישים מרכזיים בתולדות הציונות והמדינה (לדוגמה: דוד בן-גוריון, יצחק בן-צבי ומנחם בגין).

לפיכך, מוצע בזאת להקים מרכז להנצחת מורשתם ופועלם של הרבנים הרב אברהם שפירא זצ"ל והרב מרדכי אליהו זצ"ל, שיכלול מכון לחקר פועלם, ארכיון לאיסוף המידע הרלוונטי, ומוזיאון שיציג לציבור הרחב את מורשתם.

בהצעת החוק מוצעים הסדרים לעניין הקמת המרכז, המועצה והוועד המנהל של המרכז, ולעניין המוסדות האחרים הנכללים במרכז שהם המכון, הארכיון והמוזיאון, הגדרת תפקידיהם של כל אלה, מינוי החברים בהם ומימון פעילותם.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
י' באייר התשפ"ג (01.05.2023)